

їх зміни з метою підвищення загальної ефективності фінансово-господарської діяльності.

Список літератури

1. Управління витратами : навч. посібник / А. М. Асаул [та ін.]. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 304 с.
2. Давидович І. Є. Управління витратами : навч. посіб. / І. Є. Давидович. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
3. Дем'яненко С. І. Менеджмент виробничих витрат у сільському господарстві / С. І. Дем'яненко. – К. : КНЕУ, 1998. – 264 с.
4. Іванюта П. В. Управління ресурсами і витратами : навч. посіб. / П. В. Іванюта, О. П. Лугівська ; за заг. ред. П. В. Іванюти. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.
5. Фролова Л. В. Механізм управління поточними витратами торговельних підприємств : монографія / Л. В. Фролова, К. С. Хаврова. – Донецьк : Ноулідж (донецьке відділення), 2010. – 211 с.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.

© Є.О. Зорін, 2012

УДК 339.732.2

Н.М. Штангей

РОЛЬ БАНКІВ ТА СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Розглянуто сучасні тенденції та чинники розвитку інвестиційної діяльності банків та страхових компаній як важливих учасників фінансового ринку; обґрунтовано інвестиційні можливості банків та страховиків щодо їх прямого і непрямого впливу на інвестиційний ринок; запропоновано механізм участі банківської системи в інвестиційній діяльності.

Рассмотрены современные тенденции и показатели развития инвестиционной деятельности банков и страховых компаний как основных участников финансового рынка; обоснованы инвестиционные возможности банков и страховых компаний относительно их прямого и непрямого влияния на инвестиционный рынок; предложен механизм участия банковской системы в инвестиционной деятельности.

The modern trends and indicators of investment banks and insurance companies as key financial market participants have been researched. The investment opportunities of banks and insurance companies relative to the direct and indirect impact on the investment market have been justified. The mechanism of participation of the banking system in the investment business has been given.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Важливими умовами забезпечення економічного зростання в Україні є подальший розвиток інвестиційного ринку, удосконалення його структури та підвищення рівня активності його учасників у реальному та фінансовому секторах.

Специфіка економічних процесів у нашій країні зумовлює ситуацію, при якій інвестиційні ресурси банківського та страхового секторів як важливих учасників інвестиційного ринку функціонують у досить обмежених сегментах і не відіграють вагомої ролі у формуванні загального інвестиційного потоку в країні в цілому і на рівні окремих суб'єктів господарювання зокрема. В умовах загальної слабкості позицій інших учасників інвестиційного ринку недостатній розвиток інвестиційної діяльності банків і страхових компаній виступає одним з суттєвих деструктивних елементів у відтворювальних процесах.

У концептуальному аспекті такий висновок підводить до розуміння необхідності дослідження інвестиційної діяльності як вітчизняних так й іноземних банків та страхових компаній з позицій вирішення стратегічних завдань розвитку окремих регіонів. У цьому контексті важливим є виявлення сучасних тенденцій та стримуючих чинників розвитку інвестиційної діяльності банків та страхових компаній як важливих учасників фінансового ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових публікаціях О. Алімова, О. Балацького, Ф. Бергера, І. Бланка, В. Беседіна, С. Вакаріна, М. Варнхейгена, О. Василика, В. Геєця, М. Герасимчука, М. Гольцберга, І. Губенко, В. Іванова, О. Кухленка, А. Мороза, Б. Панасюка, Т. Панфілової, М. Пашути, А. Пересади, В. Пили, А. Поручника, В. Семеноженка, А. Серпиліна, А. Сухорукова, В. Хаустова, А. Філіпенка та інших авторів достатньо велику увагу надано різноманітним аспектам розвитку інвестиційної діяльності в нашій країні.

Разом з тим у вітчизняній економічній літературі інвестиційні аспекти діяльності банків і страхових компаній вивчені недостатньо. Більшість авторів під час дослідження місця банків та страхових компаній обмежуються лише аналізом безпосередніх обсягів інвестицій банків та страхових компаній у реальні та фінансові інструменти і не враховують непрямого впливу іноземного банківського та страхового секторів на інвестиційні процеси в країні.

Актуальність зазначеної проблеми та її практичне значення зумовили вибір теми даної наукової статті. Її мета полягає в обґрунтуванні інвестиційних можливостей банків та страховиків і виявленні їх прямого і непрямого впливу на інвестиційний ринок. Поставлена мета вимагає серйозного переосмислення

макроекономічного значення банків та страхових компаній у фінансовому забезпеченні інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних та іноземних економічних суб'єктів на етапі розбудови ринкових відносин в Україні.

Мета та завдання статті. Основною метою статті є теоретичне обґрунтування окремих аспектів ролі банків та страхових компаній як вагомого сегмента фінансового ринку України в активізації інвестиційних процесів у країні. Поєднання в дослідженні банків та страхових компаній зумовлене тим, що банківський та страховий ринки є суміжними фінансовими ринками і мають водночас багато спільних рис та відмінностей, які потрібно обов'язково враховувати в процесі оцінки їх інвестиційного потенціалу. Водночас кооперація та співробітництво між банками та страховими компаніями є перспективним напрямком взаємодії, що дозволяє досягти ефекту синергії, тобто збільшити кінцевий результат за рахунок їх сумісної дії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення існуючих в економічній літературі точок зору дозволяє зробити висновок, що інвестиції банків та страхових компаній доцільно розглядати в контексті формування та функціонування загального інвестиційного ринку, що дозволяє окреслити основні напрями участі вітчизняного та іноземного банківського та страхового секторів в існуючих його сегментах у сфері реального та фінансового інвестування. З позицій комплексної оцінки походження та характеру інвестиційної діяльності учасників інвестиційного ринку, в тому числі банків і страхових компаній, потрібно виходити з наявності широкого діапазону об'єктів і форм інвестування, а також з об'єктивного існування як прямого, так і опосередкованого впливу банківських установ та страховиків на стан інвестиційних процесів на макрорівні.

Таким чином, інвестиції банків та страхових компаній доцільно розглядати як одне з основних додаткових джерел ресурсів, за допомогою яких потенційні інвестори формують або збільшують власний реальний інвестиційний платоспроможний попит з метою урівноваження його з інвестиційною пропозицією. У такому контексті доцільно зазначити, що характер участі банків та страхових компаній в загальному інвестиційному процесі є двоїстим і полягає у виконанні останніми на інвестиційному ринку як посередницьких функцій, так і власної участі за рахунок особистого доходу в реальному та фінансовому секторах [1].

При цьому слід зазначити основні відмінності в участі банків та страхових компаній на інвестиційному ринку.

Так, зокрема, особливість страхових компаній полягає у виконанні ними функцій інституціональних інвесторів, що зумовлено такими чинниками:

- наявність власних коштів, якими страховики можуть розпоряджатися на свій власний розсуд, в т.ч. спрямовувати у різні види інвестицій;

- специфіка формування залучених фінансових ресурсів, що дає змогу страховим компаніям користуватися протягом певного проміжку часу коштами страхувальників і вкладати їх в інвестиційні інструменти.

При цьому страхова та інвестиційна діяльність страхової компанії органічно пов'язані, незважаючи на розбіжність цілей. Адже страховий фонд є джерелом фінансування інвестиційної діяльності, а прибуток від інвестиційної діяльності в свою чергу, може бути спрямований на фінансування страхових операцій. У зазначеному контексті роль страхування як стратегічного фактора економічного зростання та прискорення інвестиційного розвитку в країні потрібно обґрунтовувати, виходячи із існування тісного взаємозв'язку здійснюваної ним функції страхового захисту та інвестиційної функції. При цьому ми вважаємо за доцільне розрізнити прямий і непрямий (опосередкований) вплив страхових компаній на інвестиційний ринок.

Прямий вплив полягає в акумуляції страховиками фінансових ресурсів юридичних та фізичних осіб та їх активному інвестуванні з урахуванням пріоритетів структурної перебудови народного господарства. У результаті такої мобілізації фінансових ресурсів і активної участі страховиків у ролі інституціональних інвесторів збільшується місткість національного інвестиційного ринку і підвищується його привабливість для вітчизняних та зарубіжних власників капіталу.

Непрямий вплив страхових компаній на кількісно-якісні параметри попиту і пропозиції на інвестиційному ринку пов'язаний із здійснюваною ними функцією страхового захисту. Мова йде про здійснення страхових операцій за видами страхування, що гарантують інвесторам повернення вкладених коштів, а в багатьох випадках і відшкодування неотриманого доходу при настанні ризикових подій в процесі здійснення інвестиційного процесу. До основних аспектів такого захисту слід віднести: страховий захист національних та зарубіжних інвесторів, страховий захист кредиторів інвестиційних проектів і програм, самозахист страхових компаній від великих інвестиційних ризиків шляхом їх перестраховання.

Отож особливе місце страховиків у забезпеченні інвестиційного процесу полягає в такому:

– з позицій прямого впливу страхових організацій на інвестиційні процеси вони здатні виконувати функції інституційних інвесторів, тобто акумулювати тимчасово вільні фінансові кошти юридичних і фізичних осіб та спрямовувати їх у різні види інвестицій;

– у контексті непрямого впливу страхові компанії спроможні забезпечити стимулювання інвестиційної активності вітчизняних та іноземних власників капіталу шляхом забезпечення їх страхового захисту.

Обґрунтовуючи роль банків в інвестиційних процесах, слід відмітити, що завдяки їх участі забезпечується переміщення грошових капіталів від одних суб'єктів інвестиційних відносин (інвесторів, кредиторів) до інших (позичальників), що сприяє рівномірному розподілу фінансових ресурсів між різними сферами підприємницької діяльності. Особливо важливою є їх роль у переміщенні грошових заощаджень домашніх господарств у обіг підприємств.

Це зумовлено тим, що ці заощадження є найбільшим джерелом кредитів та інвестицій в економіку.

Отже, механізм участі банківської системи в інвестиційній діяльності визначається сукупністю форм та методів акумулювання фінансових ресурсів з метою їхнього вкладення у національну економіку. Що стосується прямого впливу банківських установ на інвестиційні процеси, то він полягає у мобілізації заощаджень населення і спрямуванні їх на інвестування через використання кредитного механізму та ринок цінних паперів, а також у вкладенні в інвестиційні проекти власних і залучених ресурсів. Непрямий вплив полягає в обслуговуванні руху коштів, які належать клієнтам-інвесторам і призначені для інвестиційних цілей, а також у виконанні цілого спектра посередницьких функцій, особливо в процесі здійснення схем проектного фінансування інвестицій.

До таких функцій можна віднести видачу гарантій учасникам інвестиційних проектів, сприяння в розміщенні цінних паперів проектною компанією, фінансовий консалтинг у процесі підготовки необхідних документів, організацію фінансового моніторингу ходу реалізації проекту.

Перелічені функції дають змогу зрозуміти, що роль банківської установи у процесі реалізації реальних інвестицій на засадах проектного фінансування принципово змінюється, що особливо важливо для вітчизняної економіки, де ще й досі банки займають пасивно-очікувальну позицію щодо кредитування реального сектора і здебільшого займаються власною інвестиційною діяльністю на первинному і вторинному ринках цінних паперів.

Висновки. Аналіз сучасних тенденцій розвитку інвестиційних процесів в Україні дає підстави для висновку про існування нагальної потреби більш повного і комплексного використання національного та зарубіжного інвестиційного потенціалу банківського та страхового секторів, виходячи з принципів раціонального управління їх інвестиційними ресурсами і особливостей сучасного етапу економічних перетворень у країні.

Як банки, так і страхові компанії, виступаючи вагомим сегментом фінансового ринку України, здійснюють цілеспрямований прямий і непрямий вплив на інвестиційні процеси в економіці. При цьому спільною ознакою є можливість інвестування власних коштів банків та страхових компаній, а також могутній потенціал зазначених учасників інвестиційного ринку в мобілізації тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб і їх перетворенні в потенційні інвестиційні ресурси. Принципова різниця банків і страхових компаній полягає в тому, що стимулюючий вплив на інвестиційні процеси значною мірою визначається специфікою їх основних функцій. Так, зокрема, у банків цей вплив пов'язаний, насамперед, з функцією кредитування, а у страхових компаній відповідно з функцією страхового захисту.

Враховуючи різне походження ризикового страхування і страхування життя, слід відмітити явні переваги інвестиційно орієнтованого страхування життя порівняно із класичним наданням страхового захисту. При цьому все більше страхувальників надають перевагу саме накопичувальній функції страхування життя і розглядають його як конкурентоспроможний страховий продукт з інвестиційною спрямованістю. З метою розширення інвестиційного потенціалу страхових компаній із страхування життя потрібно забезпечити клієнтам надання оперативної інформації про розміщення їх страхових внесків у певні активи та можливість внесення коректив у принципи формування їх власного інвестиційного портфеля [2].

Як свідчить проведене узагальнення світового досвіду, ефективність інвестиційних процесів на макrorівні значно підвищується за умови взаємодії та співробітництва банків і страхових компаній, що може здійснюватися у двох формах:

- на підставі узгоджених взаємних зобов'язань банк бере на себе зобов'язання по просуванню конкретних страхових продуктів та послуг, і відповідно страхова компанія під час планування своєї інвестиційної діяльності також віддає перевагу даному банку;

- на підставі договору про співробітництво одна із сторін (або банк, або страхова компанія) забезпечує весь процес продажу спільних продуктів, які стимулюють активізацію інвестиційних процесів. Мова

йде, в першу чергу, про страхування інвестиційних кредитів, про розподіл ризиків при проектному фінансуванні.

Отже, до основних чинників, які створюють сприятливі передумови для подальшого поглиблення співробітництва банків та страхових компаній в процесі здійснення прямого і непрямого впливу на інвестиційний ринок, слід віднести:

- наявність відповідних нормативно-правових актів;
- посилення конкуренції на ринку банківських та страхових послуг;
- підвищення рівня платоспроможності населення і можливість залучення значних заощаджень як потенційних інвестиційних ресурсів банків, так і страхових компаній грошових коштів;
- активний розвиток іпотечного та інвестиційного кредитування, що потребує сумісних дій банків і страхових компаній із мінімізації фінансових ризиків;
- високу питому вагу кредитних операцій в активах банків, що також підвищує ризики банківської діяльності і потребує активнішого використання механізмів передачі частини ризиків страховикам;
- підвищення вимог до показників діяльності комерційних банків (з боку Національного банку України) та страхових компаній (з боку Міністерства фінансів України), що робить взаємовигідним інвестування даних фінансових інститутів в акції одне одного і закріплення їх довгострокових стратегічних зв'язків.

Список літератури

1. Вожжов А. Інвестиційне кредитування комерційними банками / А. Вожжов // Фінанси України. – 2011. – № 12. – С. 84–97.
2. Шелудько Н. М. Інвестиційний процес: оцінка ролі й участі банків / Н. М. Шелудько // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 121–126.

Отримано 30.03.2012. ХДУХТ, Харків.
© Н.М. Штангей, 2012